

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕХНОЛОГІЇ

Профільний рівень

10–11 класи

Спеціалізація

ПІДПРИЄМНИЦТВО

Навчальна програма закладів загальної середньої освіти

2017 р.

Автори:

Дубик Віктор Ярославович – заступник директора з навчально-виховної роботи Новояворівського міжшкільного навчально-виробничого комбінату Львівської області;

Туташинський Василь Іванович – старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук; за редакцією:

Юрженка Володимира Васильовича – голови робочої групи із розроблення навчальних програм «Технології 10–11 клас Профільний рівень» для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти, професора кафедри теорії і методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», доктора педагогічних наук, професора.

Пояснювальна записка

Навчальна програма призначена для профільного навчання учнів 10–11 класів технологічного профілю за спеціалізацією «Підприємництво».

Метою програми є підготовка старшокласників до професійного самовизначення та підприємницької діяльності, розвиток ініціативності та їхнього творчого потенціалу, формування ключових і предметних проектно-технологічної та підприємницької компетентностей.

Завданнями спеціалізації є:

- розвиток професійних інтересів, нахилів та здібностей до підприємництва і проектно-технологічної діяльності, необхідних для вибору та здійснення майбутньої професійної діяльності;
- поступове засвоєння учнями правових, організаційних, економічних, соціально-психологічних складових підприємницької компетентності;
- формування підприємницької та інноваційної культури, відповідального ставлення до праці та власності;
- розвиток таких якостей особистості, як ініціативність, винахідливість, працелюбність, наполегливість.

Зміст навчальної програми розроблено на основі особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів.

Програма має таку структуру:

Вступ.

Розділ 1. Організаційно-правові основи підприємництва.

Розділ 2. Економічні основи підприємницької діяльності.

Розділ 3. Фінансово-кредитне забезпечення підприємництва.

Розділ 4. Бухгалтерський облік у підприємстві.

Розділ 5. Соціально-психологічні основи підприємництва.

Розділ 6. Техніко-організаційні основи підприємництва. Діловодство.

Розділ 7. Основи інноваційної діяльності з технологій.

У *вступі* старшокласники ознайомлюються з організацією профільного навчання учнів у загальноосвітніх школах та міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, розвитком ринкової економіки в Україні та потребою у підприємстві та нових професіях, а також з метою, завданнями і змістом програми, що забезпечує позитивну мотивацію навчання і цілепокладання щодо одержання очікуваних освітніх результатів.

Перший розділ програми містить основні поняття підприємництва, знайомить з видами підприємницької діяльності та умовами заснування і початку підприємства.

Другий розділ включає економічні основи підприємницької діяльності, маркетинг та менеджмент у підприємстві.

Третій розділ ознайомлює учнів з поняттям фінансів, фінансових відносин, різних видів грошей, формуванням фінансової системи України, а також банків, банківської системи, поняттям кредиту.

Четвертий розділ програми містить суть бухгалтерського обліку, його основи і організацію бухгалтерського обліку.

П'ятий розділ розкриває суть соціально-психологічних основ підприємницької діяльності (становлення підприємницького колективу, основи ділових взаємовідносин, моральність і етика підприємництва).

Шостий розділ ознайомлює учнів із діловодством у підприємстві; видами документів та їх класифікацією.

Сьомий розділ розкриває сутність інноваційної системи і спрямовує учнів на підготовку до інноваційної діяльності.

Вивчення кожного з розділів програми створює умови для розроблення і виконання учнями навчальних проектів.

Програма розрахована на два роки навчання. Відповідно до типового навчального плану в структурі 11-річної школи для вивчення технологічного профілю навчання у 10–11 класах відводиться 6 академічних годин на тиждень, відповідно – 210 годин на рік в кожному з класів. Вивчення кожної теми передбачає виконання практичних робіт.

Використання резерву навчального часу вчитель планує самостійно для більш поглибленого вивчення окремих тем і розділів та урахування індивідуальних потреб і можливостей учнів.

Програмою передбачено теоретичні та практичні заняття. Учні повинні вивчати кожну тему, розглядаючи конкретні ситуації, приклади. Заняття можуть проводитися у формі лекцій, семінарських та практичних занять, дискусій, ділових ігор. Передбачено також практичну підприємницьку діяльність.

Для посилення профорієнтаційної спрямованості навчання, ознайомлення учнів із структурою підприємства, основними видами діяльності, формами власності підприємств, їх раціоналізаторською,

винахідницькою діяльністю проводяться екскурсії на підприємства, в організації, установи.

На теоретичних і практичних заняттях велика увага приділяється залученню школярів для творчої діяльності, змістом якої може бути раціоналізація робочого місця; планування роботи; інноваційні підходи; розробка методів взаємин у підприємницькому колективі, які підвищують якість роботи і покращують та створюють здоровий соціально-психологічний клімат колективу.

На основі орієнтованого тематичного плану учитель розробляє календарно-тематичний план, в якому конкретизує обсяг навчального матеріалу. При цьому слід враховувати, що орієнтовно 30–35% навчального часу відводиться на теоретичне навчання і 65–70% – на практичні заняття.

Ефективність окремих занять і виконання програми в цілому забезпечується високим рівнем підготовки кожного заняття, а також своєчасним проведенням поточного та підсумкового контролю навчальних досягнень учнів.

Працюючи над реалізацією програми, слід приділяти увагу трудовому, економічному, естетичному та правовому вихованню, для яких створюються сприятливі умови безпосередньо в процесі навчання та практичних занять.

Зміст програми, що вибудовується за структурою проектно-технологічної діяльності, має дві форми прояву: реальну і понятійну. З одного боку організація власної проектно-технологічної діяльності забезпечує здатність розв'язувати реальні проблеми, з іншого – для успішного її здійснення потрібно набути відповідні знання про означену діяльність – в поняттях, правилах, нормах, культурних традиціях тощо.

Під час проведення навчальних занять необхідно дотримуватися вимог охорони праці, здійснювати контроль за вивченням та виконанням учнями правил безпеки праці, протипожежної безпеки та виробничої санітарії. Перед виконанням практичних робіт, проведення екскурсій слід проводити відповідний інструктаж.

Навчання учнів за спеціалізацією «Підприємництво» має забезпечувати формування позитивної мотивації навчання, можливість побудови власної освітньої траєкторії, усвідомлений вибір професії та підготовку до підприємницької діяльності, досягнення і об'єктивне самооцінювання очікуваних результатів

Очікується, що старшокласники, які здобудуть сучасну профільну технологічну освіту під час вивчення спеціалізації, будуть продовжувати навчання за обраною професією, активно долучатимуться до соціально-економічного життя країни, ініціюватимуть розвиток різних сфер економічної діяльності, в яких вони братимуть участь на основі сформованої проектно-технологічної компетентності, що забезпечить їхню підприємливість, адаптивність, мобільність і конкурентоздатність на ринку праці.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 10–11 класи

№ з/п	Розділ, тема	К-сть годин <i>орієнтовна</i>
ПІДПРИЄМНИЦТВО. 10 клас		
1	Вступ	6
2	<i>Розділ 1.</i> Організаційно-правові основи підприємництва	60
3	<i>Розділ 2.</i> Економічні основи підприємницької діяльності	90
4	<i>Розділ 3.</i> Фінансово-кредитне забезпечення підприємництва	54
Резерв		36
Разом		210
ПІДПРИЄМНИЦТВО. 11 клас		
1	Вступ	6
2	<i>Розділ 1.</i> Бухгалтерський облік у підприємницькій діяльності	78
3	<i>Розділ 2.</i> Соціально-психологічні основи підприємництва	66
4	<i>Розділ 3.</i> Техніко-організаційні основи підприємництва	30
5	<i>Розділ 4.</i> Основи інноваційної діяльності з технологій	24
Резерв		36
Разом		210
Всього		420

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 10 КЛАС

№ з/п	Розділи і теми	К-сть год
1	Вступ. Мета та завдання курсу. Зміст, структура та специфіка занять. Значення вивчення основ підприємництва на сучасному етапі соціально-економічного та технологічного розвитку України.	
	Всього:	6
2	Розділ I. Організаційно-правові основи підприємництва	
	Тема 1.1. Право громадян України на підприємницьку діяльність. Поняття економіки та економічних систем.	
	Тема 1.2. Поняття підприємницької діяльності. Види підприємницької діяльності.	
	Тема 1.3. Загальні вимоги до підприємницької діяльності. Законодавство України про підприємницьку діяльність.	
	Тема 1.4. Вибір форми підприємницької діяльності. Види підприємств.	
	Тема 1.5. Форми власності: державна, колективна, приватна.	
	Тема 1.6. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності.	
	Тема 1.7. Товариство як форма організації бізнесу.	
	Тема 1.8. Види та інфраструктура ринку. Біржі, їх види.	
	Тема 1.9. Суб'єкти підприємницької діяльності. Установча документація. Порядок реєстрації підприємницької діяльності.	
	Тема 1.10. Набуття підприємством статусу юридичної особи. Перереєстрація. Скасування державної реєстрації.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього:	60
3	Розділ 2. Економічні основи підприємництва	
	Тема 2.1. Мета і завдання підприємництва. Функції підприємця.	
	Тема 2.2. Підприємництво і ризик. Способи зменшення ризику.	
	Тема 2.3. Підприємництво і спекуляція.	
	Тема 2.4. Підприємництво і процес інновацій.	
	Тема 2.5. Поняття маркетингу та його роль у підприємстві.	
	Тема 2.6. Аналіз ринку. Види ринків. Вивчення ринку.	
	Тема 2.7. Поняття попиту і пропозиції. Ціноутворення.	
	Тема 2.8. Елементи маркетингу: вивчення споживача, вивчення конкурента	
	Тема 2.9. Товарна політика.	
	Тема 2.10. Реклама і сервісні послуги.	
	Тема 2.11. Поняття про менеджмент. Розвиток менеджменту.	
	Тема 2.12. Основні функції і риси менеджера. Добір управлінських кадрів	
	Тема 2.13. Елементи управління: головна мета, планування, організація, контроль.	
	Тема 2.14. Комунікації, мотивація, прогнозування.	
	Тема 2.15. Стилі керівництва.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	90

4	Розділ 3. Фінансово-кредитне забезпечення підприємництва	
	Тема 3.1. Поняття про фінанси. Фінансові відносини.	
	Тема 3.2. Грошова політика держави. Інфляція.	
	Тема 3.3. Фінансовий ринок. Різні види грошових коштів. Цінні папери.	
	Тема 3.4. Формування фінансової системи України. Державний бюджет.	
	Тема 3.5. Податки. Види податків	
	Тема 3.6. Банки як основний об'єкт у структурі фінансово-кредитної діяльності.	
	Тема 3.7. Роль і функції банків. Види банків.	
	Тема 3.8. Кредитна система України. Суть кредиту. Види кредитів.	
	Тема 3.9. Кредитування підприємництва.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
		Всього 54
	<i>Резерв часу</i>	36
	Всього	210

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 11 КЛАС

№ з/п	Розділи і теми	К-сть год
1	<u>Вступ.</u> Зміст, структура програми та специфіка занять з підприємництва в 11-му класі.	
	Всього:	6
2	<u>Розділ І.Бухгалтерський облік у підприємстві</u>	
	Тема 1.1. Суть бухгалтерського обліку та його теоретичні основи (поняття обліку,види обліку, завдання бухгалтерського обліку).	
	Тема 1.2. Основні елементи методу бухгалтерського обліку. Документація. Інвентаризація	
	Тема 1.3. Бухгалтерські рахунки. Подвійний запис.	
	Тема 1.4. Бухгалтерський баланс підприємства.	
	Тема 1.5. Техніка і форми бухгалтерського обліку.	
	Тема 1.6. Організація бухгалтерського обліку. Облік грошових коштів.	
	Тема 1.7. Облік касових операцій.	
	Тема 1.8. Вимоги до оформлення касових операцій.	
	Тема 1.9. Порядок одержання готівки з банку та здача в банк.	
	Тема 1.10. Облік праці та її оплати.	
	Тема 1.11. Облік основних засобів, виробничих запасів.	
	Тема 1.12. Облік розрахунків, облік готової продукції.	
	Тема 1.13. Бухгалтерська звітність.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	78
3	<u>Розділ 2.Соціально-психологічні основи підприємництва</u>	
	Тема 2.1. Поняття про особистість підприємця.	
	Тема 2.2. Соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця. Фактори, які впливають на розвиток особистості підприємця.	
	Тема 2.3. Поняття підприємницького колективу. Соціально-психологічний клімат підприємницького колективу.	
	Тема 2.4. Способи створення і розвитку зрілого підприємницького колективу.	
	Тема 2.5.Основи ділових взаємовідносин у підприємстві.	
	Тема 2.6. Взаємини в підприємницькому колективі(між керівником та підлеглими, між співробітниками, з партнерами, конкурентами).	
	Тема 2.7. Ділова бесіда. Порядок ведення ділових бесід та їх особливості.	
	Тема 2.8. Обставини, що впливають на характер бесіди.	
	Тема 2.9. Конфліктні ситуації. Поведінка в конфліктних ситуаціях. Причини виникнення конфліктних ситуацій.	
	Тема 2.10. Порядок ведення телефонних переговорів.	
	Тема 2.11. Моральність та етика підприємництва.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	66

4	Розділ 3. Техніко-організаційні основи підприємництва. Діловодство	
	Тема 3.1. Поняття діловодства.	
	Тема 3.2. Поняття про документи. Види документів та їх класифікація.	
	Тема 3.3. Бланки і форми документів.	
	Тема 3.4. ОРД. Наказ. Документація з особового складу.	
	Тема 3.5. Організація документообороту та листування	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	30
5	Розділ 4. Основи інноваційної діяльності з технологій	
	Тема 4.1. Інноваційна діяльність як вид підприємництва. Законодавство про інноваційну діяльність та інтелектуальну власність.	
	Тема 4.2. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Інноваційні та інвестиційні проекти.	
	Тема 4.3. Інноваційні підприємства та інноваційна інфраструктура.	
	Тема 4.4. Інноваційний центр. Бізнес-інкубатор. Технопарк. Науковий парк. Технополіс. Інноваційна система.	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	24
	<i>Резерв часу</i>	36
	Всього	210

Програма. ПІДПРИЄМНИЦТВО. 10 клас

Дата пр ов	К- сть год	Очікувані результати навчальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
	60	Розділ 1. Організаційно-правові основи підприємництва	
		<p>Діяльнісний компонент <i>Розрізняє</i> суб'єкти та об'єкти економічних відносин; <i>Наводить приклади</i> суб'єктів підприємницької діяльності; видів підприємницької діяльності (вільної, дозвільної, державної);</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що вивчає таке підприємницька діяльність; види підприємницької діяльності; економічний зміст відносин власності; <i>Пояснює</i> існуючі зв'язки підприємництва з іншими науками; <i>Розуміє</i> місце підприємницької діяльності у житті суспільства в цілому та окремої людини зокрема; соціальну відповідальність підприємця</p> <p>Ціннісний компонент <i>Визначає</i> відношення людей до підприємницької діяльності</p>	<p>Тема 1. Вступ. Поняття та види підприємницької діяльності Право громадян України на об'єднання та підприємницьку діяльність. Поняття підприємницької діяльності та її ознаки. Види: а) підприємницька діяльність, яка здійснюється державними підприємствами; б) підприємницька діяльність, яку можуть здійснювати суб'єкти за дозволом державних органів управління; в) вільна підприємницька діяльність.</p> <p>Загальні вимоги до підприємницької діяльності. Соціальна відповідальність підприємця. Законодавство України про підприємницьку діяльність. Закони України «Про власність», «Про підприємництво», «Про підприємство», «Про господарські товариства», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та ін.</p> <p><i>Практичні заняття:</i> Складання бізнес-планів</p>

	<p>Діяльнісний компонент <i>Розрізняє</i> об'єкти та суб'єкти власності; <i>Наводить приклади</i> державної, колективної та приватної форм власності; різних організаційних форм підприємств у своєму регіоні;</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i> економічний зміст відносин власності; форми власності; що таке біржі, служби зайнятості та які функції вони виконують; як скористатись послугами ринкових установ: банків, бірж, служб зайнятості <i>Розуміє</i> зв'язок власності з виробництвом; причини та можливі наслідки суперечності між приватними та суспільними інтересами; як відносини власності визначають організаційні форми підприємств; <i>Порівнює</i> переваги і недоліки (обмеження) різних організаційних форм підприємств, малих і великих підприємств; <i>Пояснює</i> роль роздержавлення та приватизації економіки у становленні нової системи відносин власності в Україні</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> тенденції розвитку відносин власності у розвинутих країнах;</p>	<p>Тема 2. Вибір виду підприємництва та організаційно-правової форми Право громадян України на вибір роду занять і виду підприємницької діяльності: а) право і дієздатність громадян; б) метод можливості вибору; в) попит на працю і послуги підприємця. Вибір форми підприємницької діяльності. Фактори, що зумовлюють вибір організаційно-правової форми підприємництва: а) вид підприємницької діяльності; б) форми власності; в) межі відповідальності за результати господарської діяльності. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності: а) індивідуальна трудова діяльність (трудові господарські, селянські фермерські господарства); б) господарські товариства (аукціон, товариства з додатковою, обмеженою, повною відповідальністю, комерційні товариства); в) фондові біржі та ін. <i>Практичні заняття:</i> Письмові роботи. Семінарські заняття</p>
--	--	---

	<p>Діяльнісний компонент <i>Створює</i> установчу документацію (статут та установчу угоду) <i>Оформляє</i> статутні документи <i>Розробляє</i> печатки і штампи</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, хто може займатися підприємницькою діяльністю в Україні; які органи проводять державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності <i>Розуміє</i> правове значення Свідоцтва про державну реєстрацію; <i>Пояснює</i> як відбувається реєстрація, перереєстрація та скасування державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> суб'єкти підприємництва</p>	<p>Тема 3. Умови заснування підприємництва та початок підприємницької діяльності</p> <p>Суб'єкти підприємницької діяльності (громадяни України, іноземні громадяни, юридичні особи всіх форм власності). Установча документація та порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Органи, що проводять державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності. Свідоцтво про державну реєстрацію та його правове значення.</p> <p>Набуття підприємством статусу юридичної особи. Перереєстрація та скасування державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, їх правовий захист.</p> <p><i>Практичні роботи:</i> Розробка статуту і установчої угоди. Розробка печаток і штамтів. Ділова гра: Реєстрація фірм, виписування свідоцтв, довідок. Складання трудових угод, контрактів</p>
90	Розділ 2. Економічні основи підприємництва	

	<p>Діяльнісний компонент <i>Розраховує</i> валовий дохід, прибуток, витрати <i>Формулює</i> означення підприємства; завдання підприємництва; функції підприємця; <i>Визначає</i> підприємницький дохід</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Розрізняє</i> поняття «підприємництво» і поняття «спекуляція»; <i>Розуміє</i> причини та можливі наслідки суперечності між приватними та суспільними інтересами; що підприємництво характеризується ризиком, пов'язаним із виробництвом і реалізацією товарів та послуг; як відносини власності визначають організаційні форми підприємств; <i>Відрізняє</i> види підприємств залежно від їх функцій; <i>Наводить приклади</i> різних підприємств у своєму регіоні</p> <p>Ціннісний компонент <i>Оцінює</i> свій проект і проект учнів <i>Прогнозує</i> ризик у підприємстві <i>Пропонує</i> способи зменшення підприємницького ризику</p>	<p>Тема 1. Місце та роль підприємства в ринковій економіці Підприємство в ринковому середовищі. Співвідношення між господарською діяльністю та підприємництвом. Економічні передумови підприємництва. Різниця між поняттями «підприємництво» і «бізнес». Різниця між бізнесом і спекуляцією. Мета і завдання підприємництва. Функції підприємця і підприємницький дохід. Підприємництво і ризик. Ризик підприємця. Розумний ризик. Способи зменшення підприємницького ризику. Складові підприємницької діяльності. Умови, необхідні для розвитку підприємництва. <i>Практичні заняття.</i> <i>Розв'язування задач</i> (визначення валового прибутку, чистого прибутку, підприємницького доходу, визначення ризику). <i>Семинарські заняття</i></p>
--	--	--

	<p>Діяльнісний компонент <i>Наводить приклади</i> методів стимулювання підвищення продуктивності праці</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що таке «менеджмент»; зміст і особливості управління підприємством в умовах ринкової економіки; вимоги до сучасного менеджера; <i>Вміє</i> характеризувати основні функції та риси менеджера; <i>Розуміє</i>, що успіх підприємства залежить від ефективного менеджменту; значення правильного прийняття рішень; <i>Пояснює</i> функції менеджменту; <i>Визначає</i> та аналізує задачі менеджменту, від розв'язання яких залежить ефективність функціонування підприємства в конкретних умовах;</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> історію виникнення та розвитку менеджменту <i>Пропонує</i> свої форми і методи управління</p>	<p>Тема 2. Менеджмент у підприємстві Загальні відомості про менеджмент. Поняття організації і процесу управління. Значення комунікації для забезпечення процесу управління. Поняття про менеджмент та його роль у підприємстві. Основні функції та риси менеджера. Історія розвитку менеджменту. Різноманітність існуючих теорій менеджменту. Поняття про економічне мислення. Значення економічного мислення для розробки стратегії розвитку підприємства. Аналіз економічної ситуації та її джерел – основа прийняття управлінських рішень. Характеристика форм управління. Функціональне управління і його значення. Методи управління в системі менеджменту. Роль ділових ігор у вирішенні завдань управління та підвищенні кваліфікації керівників різних рівнів управління. <i>Практичні заняття:</i> Складання портрета підприємця і менеджера. Їх порівняльна характеристика. Побудова організаційних структур підприємств. Складання методів практичної мотивації. <i>Семінарські заняття</i></p>
--	---	--

	<p>Діяльнісний компонент <i>Уміє</i> складати один з розділів бізнес-плану «План маркетингу»; будувати крив попиту і пропозиції на умовних прикладах; графічно та аналітично знаходити рівноважну ціну і рівноважну кількість продукції; <i>Розраховує</i> коефіцієнт конкурентної здатності товару; <i>Визначає</i> як попит та пропозиція можуть змінюватися під впливом нецінових чинників; як цінова еластичність попиту впливає на виручку від реалізації підприємства; обсяг дефіциту та надлишку; <i>Наводить приклади</i> методів стимулювання підвищення продуктивності праці <i>Розробляє</i> реклами Знансвий компонент <i>Знає</i>, що таке «маркетинг»; мету та завдання маркетингу; економічний зміст попиту, пропозиції, ринкової ціни; причини виникнення дефіциту та надлишку товару (послуги); <i>Розуміє</i>, що ринковий механізм діє через взаємодію попиту і пропозиції на ринку; що механізм конкуренції дозволяє найбільш ефективно розподіляти обмежені ресурси в економіці <i>Пояснює</i> явища економічної рівноваги, дефіциту, надлишку товарів; вплив змін у попиті та пропозиції на рівноважну ціну; як ринкова ціна впливає на процеси розподілу обмежених ресурсів та виробництво товарів та послуг; роль держави у захисті конкуренції та недопущення монополії; Ціннісний компонент <i>обґрунтовує</i>, що конкуренція між виробниками вигідна споживачам, а конкуренція між споживачами вигідна виробникам</p>	<p>Тема 3. Маркетинг у підприємстві Поняття маркетингу. Мета та завдання маркетингу, його значення в підприємницькій діяльності. Історія розвитку маркетингу. Процес маркетингової діяльності. Аналіз ринку. Види ринків. Вивчення ринкових можливостей. Вибір цільових ринків. Поняття попиту і пропозиції. Вивчення споживача. Процес прийняття рішення про покупку. Поняття про товар. Основні види класифікації товарів. Оцінка споживчих властивостей товарів. Підхід до стилів життєвого циклу товарів. Сегментування ринку. Позиціонування товарів на ринку. Вивчення конкурентів. Оцінка конкурентоспроможності власних товарів. Цінова політика Ціноутворення на різних типах ринків. Залежність ціни від попиту та пропозиції. Рекламна політика. Суть, функції, основні види, принципи розробки реклами. Поняття про сервіс: суть, функції, види сервісних послуг, принципи організації. Методи збуту товарів. <i>Практичні заняття:</i> Письмові роботи (аналіз інформації, класифікація товарів, розглядання видів ринку – побудова графіків, розробка нового товару). Розв’язування задач (визначення коефіцієнта конкурентоздатності, попит, пропозиція, визначення ринкової ціни) <i>Семінарські заняття</i></p>
54	Розділ 3. Фінансово-кредитне забезпечення підприємництва	

	<p>Діяльнісний компонент <i>Уміє</i> складати баланс підприємства, звіт про фінансові результати діяльності підприємства; орієнтуватися у податковому законодавстві; <i>Розраховує</i> величину податку при умовних ставках прогресивного та пропорційного оподаткування; <i>Наводить приклади</i> замінників грошей; використання податкових пільг; <i>Визначає</i>, які функції виконують гроші у конкретній ситуації;</p> <p>Знансвий компонент <i>Знає</i> фінансові ресурси підприємства та їх джерела; основні показники діяльності підприємства; зміст, функції грошей та їх види; сутність державного бюджету і його структуру; <i>Розуміє</i>, що самі по собі гроші нічого не виробляють, але вони потрібні для придбання виробничих ресурсів; чим зумовлюється суспільна цінність грошей; чому виникає бюджетний дефіцит або надлишок; що спричиняє виникненню державного боргу <i>Розрізняє</i> функції грошей та види грошей; прямі і непрямі податки; загальнодержавні та місцеві податки;</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> фінансові відносини між державою, підприємством і населенням; історичний процес еволюції грошей</p>	<p>Тема 1. Фінанси і фінансова система Поняття про фінанси: суть, зміст, функції та їх значення. Схема фінансових відносин в економіці. Фінансові відносини між державою, підприємством і населенням. Фінансовий ринок. Різні види грошових коштів. Цінні папери: акції, облігації, сертифікати, чеки, векселі. Фондові біржі та їх діяльність. Формування фінансової системи України. Податки, платежі. Види податків. <i>Практичні заняття:</i></p>
--	--	--

	<p>Діяльнісний компонент <i>Аналізує</i> структуру банківської системи України та визначає її особливості; результати комплексної дії засобів грошово-кредитної політики <i>Розраховує</i> відмотки за кредит</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i> зміст, засоби та мету грошово-кредитної політики; що грошово-кредитна політика здійснюється Центральним банком країни через комплекс взаємопов'язаних заходів по зміні грошової пропозиції; принципи побудови банківської системи країни; <i>Розуміє</i> зв'язок між масою грошей в обігу та рівнем ділової активності; логіку застосування політики «дешевих» та «дорогих» грошей; <i>Пояснює</i> інструменти грошово-кредитної політики на різних фазах економічного циклу; як зміна грошової пропозиції впливає на процентні ставки;</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> стимулюючу та стримуючу грошово-кредитну політику держави; світовий досвід використання кейнсіанської та монетаристської грошово-кредитної політики, у т.ч. в Україні</p>	<p>Тема 2. Кредит і кредитна система Кредитна система України. Банки як основний об'єкт в структурі фінансово-кредитної діяльності. Роль та функції банків. Види банків. Банківська система. Кредит і депозит, позичковий і депозитний відсоток. Кредитування підприємницької діяльності. <i>Практичні заняття:</i> Розв'язування задач на визначення банківського процента <i>Семинарські заняття</i></p>
11 – й клас		
78	Розділ 1. Бухгалтерський облік у підприємстві	

	<p>Діяльнісний компонент <i>Уміє</i> проводити інвентаризацію та складати інвентаризаційний опис; складати калькуляцію витрат; складати бухгалтерський баланс</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що таке бухгалтерський облік; об'єкти і завдання</p> <p><i>Розрізняє</i> елементи бухгалтерського обліку</p> <p><i>Пояснює</i> взаємозв'язок бухгалтерських рахунків (подвійний запис);</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> бухгалтерські рахунки та їх призначення</p>	<p>Тема 1. Суть бухгалтерського обліку і його теоретичні основи Об'єкти і завдання бухгалтерського обліку. Основні елементи бухгалтерського обліку. Бухгалтерський баланс. Бухгалтерські рахунки. Подвійний запис. План рахунків бухгалтерського обліку. Оцінка, калькуляція, інвентаризація. Техніка і форми бухгалтерського обліку <i>Практичні заняття:</i> Розглядання бухгалтерських документів. <i>Письмові роботи:</i> складання і оформлення інвентаризаційного опису, звірювальної відомості; складання журналів-ордерів та відображення їх даних у Головній книзі; складання балансу підприємства</p>
	<p>Діяльнісний компонент <i>Пояснює</i> як здійснюються розрахунки між підприємствами, з громадянами, банківськими установами; <i>уміє</i> вести облік праці та заробітної плати; заповнювати бланки касових ба банківських операцій; <i>Оформляє</i> бухгалтерську звітність. <i>Опрацьовує і оформляє</i> фінансову інформацію у звітах.</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i> як здійснюється організація бухгалтерського обліку; <i>Розуміє</i> як ведеться облік грошових коштів в Україні; облік витрат на виробництво; облік готової продукції та її реалізації;</p> <p>Ціннісний компонент <i>Оцінює</i> фінансові результати підприємства</p>	<p>Тема 2. Організація бухгалтерського обліку Облік грошових коштів. Облік праці та заробітної плати. Облік основних засобів (фондів). Облік виробничих запасів. Облік витрат на виробництво і калькуляція собівартості продукції. Облік готової продукції та її реалізації. Облік фондів, позичок і фінансово-кредитних операцій. Облік розрахунків. Бухгалтерська звітність, її склад і значення. <i>Практичні заняття:</i> оформлення прибуткових і видаткових касових ордерів; оформлення виписки банку; заповнення касової книги; заповнення заявок на внесення готівки в банк; нарахування заробітної плати, складання відомостей. <i>Розв'язування задач</i> (бухгалтерські рахунки, їх структура, подвійний запис; кореспонденція рахунків ...) <i>Семинарські заняття.</i></p>

66	Розділ 2. Соціально-психологічні основи підприємництва	
	<p>Діяльнісний компонент <i>Розрізняє</i> поняття «позитивно мотивовані» і «негативно мотивовані» підприємці; <i>Класифікує</i> соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що таке особистість підприємця; вимоги до сучасного підприємця; <i>Розуміє</i> від чого залежить стан соціально-психологічного клімату в колективі; <i>Пояснює</i>, які фактори впливають на розвиток особистості підприємця</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> етапи створення та розвитку підприємницького колективу; <i>Обґрунтовує</i> обставини, що можуть впливати соціально-психологічний клімат у колективі</p>	<p>Тема 1. Становлення трудового колективу Поняття про особистість підприємця. Соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця: заповзятливість, практичність, соціально-професійна мобільність. Фактори, що впливають на розвиток особистості підприємця. Поняття підприємницького колективу. Структура та соціально-психологічний клімат підприємницького колективу. Способи створення і розвитку зрілого підприємницького колективу.</p>

	<p>Діяльнісний компонент Уміє вести телефонні переговори; ділові бесіди та складати протокол наради; Наводить приклади розв'язання конфліктних ситуацій, використовуючи стилі поведінки у конфліктній ситуації Передбачає наслідки прийнятих рішень</p> <p>Знансвий компонент Знає, які існують взаємовідносини у підприємстві і на чому вони базуються Розрізняє види ділових бесід та їх особливості; Розуміє причини та можливі наслідки конфліктів;</p> <p>Ціннісний компонент Характеризує та обговорює конфліктні ситуації, робить висновки, консультує Висловлює і відстоює свою думку при прийнятті рішень</p>	<p>Тема 2. Основи ділових взаємовідносин у підприємстві Взаємини у підприємницькому колективі між керівником та підлеглими, між співробітниками. Порядок ведення ділової бесіди. Види ділових бесід та їх особливості. Обставини, які впливають на характер бесіди. Прийняття рішень з різних питань: організаційних, технологічних, постачальних, соціальних. Індивідуальні й колективні рішення. Поведінка в конфліктній ситуації. Причини виникнення конфліктних ситуацій. Порядок ведення телефонних переговорів. Елементи службової розмови. <i>Практичні заняття:</i> Розглядання тестів; Складання анкет-характеристик; розглядання соціально-психологічних якостей особистості підприємця та побудова власного дерева життя (тест); розглядання різних видів бесід та їх описування; характеристика взаємин в колективі; створення конфліктної ситуації та шляхи її розв'язання. <i>Письмові роботи:</i> складання порядку ведення бесіди; складання та опис порядку ведення телефонних переговорів; складання характеристик, резюме на роботу, супроводжувального листа; автобіографії; складання діалогу про прийом на роботу. <i>Семинарські заняття</i></p>
--	--	--

	<p>Діяльнісний компонент <i>Наводить приклади</i> культури поведінки та спілкування <i>Уміє</i> спілкуватися, використовуючи постановку голосу, техніку мови, культуру публічного виступу</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що таке моральність підприємництва; чесний бізнес; <i>Розуміє</i> поняття підприємницької таємниці підприємства та іншої інформації підприємства</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> правила порядності в підприємстві <i>Обґрунтовує</i> аспекти професійної етики</p>	<p>Тема 3. Моральність та етика підприємництва Моральність підприємництва. Поняття про чесний бізнес. Підприємницька таємниця. Правила порядності в підприємстві. Аспекти професійної етики підприємця: зовнішній вигляд, культура робочого місця, культура поведінки та спілкування. <i>Семінарські заняття</i></p>
30	Розділ 3. Техніко-організаційні основи підприємництва . Діловодство	
	<p>Діяльнісний компонент <i>Вміє</i> заповнювати бланки і форми документів; самостійно складати службові, організаційно-розпорядницькі документи та документи особового складу;</p> <p>Знаннєвий компонент <i>Знає</i>, що таке діловодство; які існують види документів та їх класифікація; <i>Розуміє</i> як здійснюється організація документообороту та листування; <i>Пояснює</i> техніку і правила складання документів</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> службові, організаційні, документи щодо особового складу <i>Оцінює</i> власні можливості щодо складання і оформлення службових документів</p>	<p>Діловодство у підприємницькій діяльності Поняття діловодства. Види документів та їх класифікація: службові, організаційно-розпорядницькі, документи щодо особового складу, з фінансово-розрахункових операцій, угоди, контракти, документи щодо постачання і збуту. Бланки і форми документів. Техніка та правила складання документів. Стандартизація і уніфікація документів. Контроль виконання документів. Організація документообороту та листування <i>Практичні заняття:</i> Складання та оформлення службових документів, організаційно-розпорядницьких; особового складу</p>
24	Розділ 4. Основи інноваційної діяльності з технологій	

	<p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Розрізняє</i> інноваційну діяльність серед інших видів підприємництва.</p> <p><i>Висуває</i> свої ідеї щодо розроблення інноваційного проекту.</p> <p><i>Складає</i> інноваційний проект та бізнес-план його реалізації.</p> <p><i>Презентує</i> інноваційні проекти і виробу.</p> <p><i>Бере участь</i> в організації виставок нових виробів та презентації інноваційних проектів.</p> <p>Знансєвий компонент</p> <p><i>Пояснює</i> мету інноваційної діяльності та її переваги над іншими видами підприємництва.</p> <p><i>Знає</i> відмінності інноваційних та інвестиційних проектів.</p> <p><i>Називає</i> особливості інноваційних підприємств та їх об'єднань.</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Характеризує</i> пріоритетні напрями інноваційної діяльності та інноваційний потенціал підприємництва в Україні.</p> <p><i>Виявляє</i> зацікавленість інноваційною продукцією та інноваційними проектами і технологіями.</p> <p><i>Дає</i> оцінку екологічних наслідків інноваційного проекту та враховує їх.</p> <p><i>Оцінює</i> власні можливості щодо інноваційного підприємництва.</p>	<p>Тема 1. Інноваційна діяльність як вид підприємництва.</p> <p>Особливості інноваційної та інвестиційної діяльності. Законодавство про інноваційну діяльність та інтелектуальну власність. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні.</p> <p>Інноваційні та інвестиційні проекти. Вимоги до складання інноваційного та інвестиційного проекту.</p> <p>Відвідування виставок науково-технічної творчості, ознайомлення з інноваційними проектами та підприємствами, що займаються науково-технічною та інноваційною діяльністю з технологій.</p> <p><i>Практична робота.</i> Підготовка інноваційного проекту та складання бізнес-плану.</p> <p>Тема 2. Інноваційні підприємства та інноваційна інфраструктура.</p> <p>Інноваційний центр. Бізнес-інкубатор. Технопарк. Науковий парк. Технополіс. Інноваційна система.</p> <p><i>Практична робота.</i> Підготовка стартапу для початку власного інноваційного підприємництва з технологій.</p>
--	--	---

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Радіонова. А. Основи економіки 11 кл. / А. Радіонова. – К.: «Зодіак-Еко», 1995.
2. Ватаманюк З. Економіка 10–11 клас / З.Ватаманюк, С.Панчишин. – К.: «Либідь», 1999.
3. Мочерний С.В. ПІДПРИЄМНИЦТВО / С.В. Мочерний, О.А.Устенко., С.І.Чеботар. – К.: Видавничий центр «Академія », 2001.
4. Фрейнкман О. Економіка та бізнес. Навчальний посібник. / О.Фрейнкман. – Львів, «Свитязь», 1997.
5. Плоткін Я.Д. Підприємцю про підприємництво / Я.Д.Плоткін, А.В.Дубодєлова. – Львів, Зарубіжний досвід, 1993.
6. Мочерний С.В. Основи економічних знань / С.В.Мочерний. – К.: «Феміна», 1995.
7. Сопко В. Бухгалтерський облік / В.Сопко, З.Гуцайлюк, М.Щирба, М.Бенько. – Тернопіль, СМП «Астон», 2005.
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності / Н.М. Ткаченко. – К.: ВТОВ «А.С.К», 1996.
9. Соколов Я.В. Бухгалтер – професія молодих / Я.В. Соколов, С.А.Ступов // «Финансы и статистика». – 1996.
- 10.. Карсекін В.І. Менеджмент у підприємствах торгівлі та громадського харчування / В.І.Карсекін, М.А. Манов. – К.: «Вища школа», 1994.
- 11.Андрушків Б.А. Основи менеджменту / Б.А.Андрушків. – Львів, Видавництво «Світ», 1995.
- 12.Підпригора О.А. Цивільне право України. Правові основи підприємництва / О.А.Підпригора, В.О. Сумін, О.О. Підпригора. –К.: «Основи», 1993.
13. Загородній А.Г. Бізнес-план / А.Г. Загородній, І.В. Павлішевський. – Львів, «Понтекс», 1993.
- 14.Паламар Л.М. Українське ділове мовлення / Л.М.Паламар, Г.М.Кацавець. – К.: «Либідь», 1997.